ఆ పాత పాట మధురం

రాజా

నెలనెలా..ఒక పాత సినిమాలోని పాటల సంగీత సాహిత్య విశ్లేషణ

తెనాలి రామకృష్ణ

1956 లో విడుదలయిన ఈ చిత్రం రాష్ట్రపతి రజత పతకాన్ని కూడా పొందింది. అతిరథ మహారథులు నటించిన ఈ చిత్రానికి సంగీతం విశ్వనాథం - రామ్మూర్తి. రచన సముద్రాల రాఘవాచార్య. ఈ చితంలోని పాటలన్నీ ప్రామాణికతను కలిగివున్నవే అయినా కొన్నిపాటలని మాత్రమే ఇక్కడ విశ్లేషించటం జరుగుతోంది అవి:

చందన చర్చిత నీలకళేబర పీతవసన వనమాలీ
కేళి చలన్మణికుండలమండిత గండయుగ స్మితశాలీ
హరిరిహ ముగ్ధ వధూనికరే! విలాసిని విలసతి కేళిపరే...
కాపి విలాస విలోల విలోచన ఖేలనజనితమనోజం
కాపి విలాస విలోల విలోచన ఖేలనజనితమనోజం
ధ్యాయతి ముగ్ధవధూ రధికం మధుసూదన వదన సరోజం
ధ్యాయతి ముగ్ధవధూ రధికం మధుసూదన వదన సరోజం

హరిరిహ ముగ్ధ వధూనికరే! విలాసిని విలసతి కేళిపరే....
శిష్యతి కామపి చుంబతి కామపి రమయతి కామపి రామాం
పశ్యతి సుస్మిత చారుతారాం అపరామనుగచ్ఛతి వామాం
హరిరిహ ముగ్ధ వధూనికరే! విలాసిని విలసతి కేళిపరే...
చందన చర్చిత నీలకళేబర పీతవసన వనమాలీ

పి.సుశీల ఆలపించిన ఈ జయదేవ కృతిని నటి సంధ్య వీణ వాయిస్తూ అభినయించింది. దృశ్య ప్రాధాన్యంగా ఎదురుగా రాధాకృష్ణుల నృత్యాన్ని కూడా తెరపై చూపిస్తారు. 'పురచ్చితలైవి'గా పేరుగాంచిన తమిళ రాజకీయ నాయకురాలు, నటి జయలలిత - ఈ పాటకు అభినయించిన సంధ్య కుమార్తెయేనని ఈ తరం వారికి తెలుసుకోవలసిన అవసరం ఉంది. మోహనరాగానికి ఒక ప్రామాణిక గీతంగా నిలిచిపోదగ్గ ఈ గీతం సుశీల హిట్స్ ఒకటిగా ఇప్పటికీ చెప్పుకోవచ్చు.

ఝుణ్ ఝుణ్ కంకణములూగ
ఘల్ ఘల్ కింకిణులు మ్రోగ
కోరిక లీడేర కూడేనురా... ||ఝుణ్ ఝుణ్ ||
రూపున కెరయైనదానా జాణా నెరజాణా
నెనరుకు తగుదానా!

నే రూపున కెరయైనదానా జాణా నెరజాణా
కూరిమి మీరా నీతో కులికే
వరమూ లభించెను బ్రతుకే ఫలించెన
వలపులవల రాజా నన్నేలరా...||ఝుణ్ ఝుణ్||
కనుసన్నల మెలగేనురారా..
సుకుమార... సుకుమార

పరువము మనదేరా
రాధా మనోహర
వెన్నెల వేళ విరులాలీలా
వెన్నెల వేళ విరులాలీలా
విరిసి సుఖింతుము పరవశింతము
సొంపుగ సంపంగి జంపాలలోన ||ఝుణ్ ఝుణ్||

ఈ పాటను రావు బాల సర్వస్వతి దేవి పాడగా సురభి బాలసరస్వతి అభినయించటం జరిగింది. అక్కినేని, ఎన్.టి.ఆర్, ముక్కామల కూడా సన్నివేశ ప్రాధాన్యంగా కనిపిస్తారు. రావు బాలసరస్వతి దేవి పాడిన మంచి పాటలలో ఈ పాటకు అభిమానులు విపరీతంగా ఉన్నారు. శుద్ధ సారంగరాగం ఆధారంగా స్వరపరచబడిన ఈ పాట సాధన చెయ్యదగ్గది కూడా!

దురదృష్టం ఏమిటంటే – ఈ పాటను తరువాతి రోజులలో ‘తెనాలి రామకృష్ణ‘ సినిమా ప్రింట్ నుండి తొలిగించారు. సీడీలలో గాని, వీ హెచ్ ఎస్ టేపులలో గాని ఈ పాట దొరికే అవకాశమే లేదు. ఆ రోజులలో రికార్డుల రూపంలో దాచుకున్న వారి దగ్గర, హెచ్.ఎం.వి.వారి ‘తెనాలి రామకృష్ణ‘ క్యాసెట్‌లోనూ, ‘అలనాటి అందాలు‘ పేరిట వి ఎకే రంగారావుగారు తీసుకు వచ్చిన ఆర్. బాలసరస్వతి దేవి క్యాసెట్‌లోను ఆడియో రూపంలో ఈ పాట లభిస్తుంది.

ఆకతాయి పిల్లమూక
అందాల చిలకా
నాకేసి చూస్తారు నవ్వుతారే
అయ్యయ్యో నాకేసి చూస్తారు
నవ్వుతారే ||ఆకతాయి||
చలా మడత కట్టుకునీ
తలపాగా చుట్టుకుని
వీపున మూటేసుకుని
వీధియెంట పోతుంటే ||ఆకతాయి||

కనుముక్కు తీరులోన
పనివాడి తనములోన
కనరారు నాసాటి
అందాల చిలకా
గూనొకటి దాపురించి
పరువు తీసెనే
నలుగురిలో నా బతుకు
నవ్వుల పాల్‌చేసెనే ||ఆకతాయి||

సినిమాలోని కథ ప్రకారం – ఏనుగుతో తొక్కించడానికి వీలుగా తెనాలి రామకృష్ణుని రాజభటులు గోతిలో కంఠం వరకు పాతిపెట్టి ఏనుగును తీసుకురావటానికి వెళతారు. ఆ సమయంలో తెనాలి రామకృష్ణునికి రాయలవారిపై జరుగుతున కుట్ర తెలుస్తుంది. ఎలా తప్పించుకుని వెళదామా అని ఆలోచిస్తుండగా గూని కలిగిన ఓ రజకుడు పాడుకుంటూ అటు వస్తాడు. అతడిని బుట్టలో పడేసి తన స్థానంలో అతడిని కప్పిపెట్టి బైటపడతాడు తెనాలి రామకృష్ణుడు. ఈ సన్నివేశంలో రజకుడిగా నటించిన హాస్యనటుడు రామకోటి ఈ పాటను పాడారు. ఎంచుకున్న వస్తువుకు అనుగుణంగా గల అంశాలను అందమైన మాటలతో అర్థమయ్యేలా చెప్పగలగటమే సినీ కవికి ఉండవలసిన ముఖ్య లక్షణం. తన కలానికి ఏ వైపైనా పదునే అని తెలిసే విధంగా రాసిన సీనియర్ సముద్రాల చాతుర్యం పాటను ఒకటి రెండు సార్లు గమనిస్తే అర్థమవుతుంది

తీరని నా కోరికలే తీరెను ఈ రోజు
కూరిమి నా చెలిమి కోరెను రారాజు ||తీరని||
తరుణలలోన నా సరిచానా సరసుల నీకు సరి లేరు నెరజాణా ||2||
ఆటల పాటలలో వినోదాల వేడుకలో
వాటముగా నిను లాలింతురా దొరా

వన్నెల మేడ వెన్నెల నీడ
వాడని మల్లియల వాడలలో హాయిగా ||2||
వింతల చేయుదురా విలాసాల తేలుతురా ||2||
చూతువురా స్వర్గ వైభోగమీ ఇలా... ||2|| ||తీరని||

ఈ పాటను భానుమతి పాడగా భానుమతి, ఎన్.టి.రామారావు అభినయించారు. సినిమాలో గల మిగిలిన పాటలతో పోలిస్తే కొంత రిలీఫ్‌గా అనిపించే పాట ఇది. గత సంచికలలోని 'సంతానం' సినిమాకు సంబంధించి విశ్లేషణలో 'సంతోషమేలా సందేహమేలా' పాట గురించి చెబుతూ 'సుభాహ్ కాతారా' అనే సినిమాలోని తలత్ మహమ్మద్ పాడిన 'గయా అంధేరా హువా ఉజలా' పాటను ప్రస్తావించుకోవటం జరిగింది. ఆ హిందీ పాట చరణాల వరస గుర్తుంటే - ఈ 'తీరని నా కోరికలే తీరెను ఈనాడు' పాటలోని 'తరుణుల లోన నా సరిచాన / వన్నెల మేడ వెన్నెల నీడ' అనే చరణాల ఎత్తుగడతో పోల్చి చూసుకోండి. ఒకేలా ఉంటాయి. ఇది కేవలం ఒక అందమైన అన్వయింపులా భావించాలే కాని దీనివల్ల విశ్వనాథన్ - రామమ్మూర్తి శక్తి సామర్థ్యాలని తక్కువగా అంచనా వెయ్యడానికి వీల్లేదు. చరణాంతాలలో - అంటే - వాటముగా నిన్ను లాలింతు రా దొరా / వైభోగమీ ఇల - దగ్గర ఆలపించుకుంటూ - 'దేవదాసు' సినిమాలోని 'అందం చూడవయ్యా ఆనందించవయ్యా' పాటలోకి వెళ్ళి చూడండి. రెండిట్లోను విశ్వనాథన్ (యం.యస్.విశ్వనాథం) కాంట్రిబ్యూషన్ ఎంతో తెలుస్తుంది.

హరేరాం హరేరాం (3)
గండుపిల్లి మేను మరచి
బండ నిదుర పోయెరా
కొండ ఎలుకలిచట
రెండు కొలువు చేయుచుండెరా... గండు..
హరేరామ రామకృష్ణ హరేకృష్ణ హరే హరే
హరేరామ హరేకృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ హరేహరే
హరేరాం హరేరాం హరే రాం (3)
ఎక్కరాని మానికొమ్మ
నొక్కపండు పండెరా
మొక్కకోరి చిలుకలైదు
నిక్కి నిక్కి చూసెరా
రంకెవేసి చేపపిల్ల
రాజ్యమంత మేసెరా
హుంకరించి మిడతపిల్ల
దానికి ఎరవేసెరా
హరేరామ రామకృష్ణ హరేకృష్ణ హరేహరే
హరేరామ హరేకృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ హరేహరే
హరేరాం హరేరాం హరేరాం (3)

హరికాంభోజి రాగచ్ఛాయలలో స్వరపరచబడిన 'గండుపిల్లి మేను మరచి' పాటను ఘంటసాల, నాగయ్య పాడేరు. తెరపై అక్కినేని నాగేశ్వరరావు, నాగయ్య అభినయించారు.

విజయనగర సామ్రాజ్య పతనానికి బహమనీ సుల్తానులు పథకం వేసి, వారి వ్యూహ రచనను అమలు చేస్తున్న తరుణంలో ఆ పన్నాగాన్ని పసిగట్టిన తెనాలి రామకృష్ణుడు, మహామంత్రి తిమ్మరుసు మారువేషాలు ధరించి పాడే సన్నివేశానికి అనుగుణంగా రాసిన పాట ఇది. మంద్రస్థాయిలో గంభీరంగా ఉండే నాగయ్య కంఠం, తారస్థాయిలో కూడా అద్భుతంగా ఉండే ఘంటసాల గాత్రం యుగళంగా చేరి రసానుభూతిని ద్విగుణీకృతం చేయగా విన్నవారి మనో వీధులలో చిరుస్థాయిగా నిలిచిపోయే రీతిలో రూపొందింది ఈ పాట. తత్వగీతాల ధోరణిలో జానపద బాణీలను కలబోసి అందించారు విశ్వనాథం - రామమ్మూర్తి. ఇక నర్మగర్భంగా మర్మాలను కప్పిపుచ్చుతూ విప్పి చెప్పడంలో సీనియర్ సముద్రాల తను సీనియర్ నేనని మరోసారి ఋజువు చేసుకున్నారీ గీతంలో.

చేసేది ఏమిటో చేసెయ్యి సూటిగా
వేసెయ్యిపాగా ఈ కోటలో ||చేసేది||
ఎన్ని కష్టాలు రానీ నష్టాలు గానీ
నీ మాట దక్కించుకో బాబయా.. బాబయ్య ||చేసేది||

నాటేది ఒక్క మొక్క వేసేది నూరుకొమ్మ
కొమ్మ కొమ్మ విరగబూసె వేలాదిగా... ఆ... ||నాటేది||
ఇక కాయాలి బంగారు కాయలు
భోంచేయాలి మీ పిల్లకాయలు ఇక కాయాలి ||చేసేది||

రహదారి వెంట మొక్కనాటి పెంచరా
కలవాడు లేనివాడు నిన్ను తలచురా
భువిని తరతరాల నీదు పేరు నిలచురా
పనిచేయువాడె ఫలము నారగించురా... భువిని||చేసేది||

ఈ పాట సూటిగా హృదయాల్ని తాకి అందరి ఆదరాభిమానాలను చూరగొంటుంది. సింధుభైరవి రాగానికి చక్కని ఉదాహరణగా మిగిలిపోయిన ఈ పాటలో ఉడోఫోన్ వాద్యం ఎంతో ప్రాధాన్యతను సంతరించుకుంటూ వినిపిస్తుంది. 1950 లో విడుదలయిన హిందీ చిత్రం 'సమాధి'లో సంగీత దర్శకుడు సి.రామచంద్ర సిందుభైరవిరాగంలో స్వరకల్పన చేసిన 'ఓ పాస్ ఆ రహే హై హమ్ దూర్ జారహే హై' పాటలో వుడోఫోన్ వాద్యాన్ని ఉపయోగించిన తీరు ఈ పాటకు ప్రేరణగా నిలిచి ఉండవచ్చునని కొందరు పరిశీలకుల అభిప్రాయం. ఈ పాటను ఘంటసాల పాడగా తెరపై అక్కినేని అభినయించారు.

ఈ తెనాలి రామకృష్ణ చిత్రంలో జయదేవుని అష్టపది 'చందన చర్చిత నీలకళేబర'తో పాటు అన్నమాచార్య విరచితమైన 'ఇచ్చకాలు నాకు నీకు ఇంక ఏలరా' అనే కృతి కూడా ఉంది. అయినా టైటిల్స్‌లో వారి పేర్లు ఉండవు. ఎందుకంటే ఆ మహానుభావులు రాసినవి ఈ చితంలో ఉపయోగించుకోవడం జరిగిందే గాని ఈ చిత్రం కోసం వారు వ్రాయలేదు కనుక. అలాగే అలాగే నేపథ్యగానం చేసిన వారిలో భానుమతి, నాగయ్య, రామకోటి పేర్లు కూడా వుండవు. ఎందుకంటే వారు తమకు తాము పాడుకునే వారే గానీ నేపథ్యగానం చేసినవారు కాదు కనుక. ఇప్పుడు తెనాలి రామకృష్ణ చిత్రాన్ని చూస్తే ఆ సంప్రదాయం ఆశ్చర్యంగానే ఉంటుంది మరి.

ఇవిగాక జగముల దయనేలే జనని, ఓలాలా, ఈ వాలు కన్నులు ఈ వన్నె చిన్నలు ఖుషీ మీర కనరా, నీవె రారాజీవెగా వంటి పాటలతో పాటు అద్భుతమైన పద్యాలు కూడా ఉన్నాయి. ఈ చిత్రంలోని పాటలన్నీ ఒక ఎత్తు, పద్యాలన్నీ ఒక ఎత్తు.. ఆ పద్యాలను పాడి మెప్పించిన తీరు మరొక ఎత్తు. 'మంచి మనసులు' సినిమాలో 'ఆహో ఆంధ్ర భోజా శ్రీకృష్ణదేవరాయా' అనే 'శిలలపై శిల్పాలు చెక్కినారు' పాటలో 'తెనాలి రామకృష్ణ' పద్యాలలోని షాట్లు ఉపయోగించడం - 'ఆదిత్య 369' సినిమాలో 'మేక తోకకు మేక' అనే పద్యాన్ని చెప్పవలసినప్పుడు ఈ 'తెనాలి రామకృష్ణ' చిత్రంలో ఆ పద్యానికి కట్టిన ట్యూన్‌నే ఉపయోగించటం - ఇవన్నీ ఆ చిత్రంలోని పద్యాలు, వాటి చిత్రీకరణ ఎంత గాఢంగా నాటుకొనిపోయాయో తెలియ చెబుతాయి.

ఈ పద్యాలను పాడినందుకు స్వర్గీయ ఘంటసాల ఏమీ తీసుకోలేదట "చిన్న చిన్న పద్యాలండీ... వీటికి పారితోషికం తీసుకోవడం ఏమిటి?" అని అన్నారట. అయినా సరే నిర్మాత - దర్శకుడు అయిన బి.ఎన్.రంగా పద్యానికి వంద చొప్పున ఇంటికి వచ్చి ఇచ్చి వెళ్ళారని ఘంటసాల వారి సతీమణి సావిత్రమ్మగారు తెలిపారు.

ఆ నాటినుంచీ ఈ నాటి వరకూ వచ్చిన, వస్తున్న సినిమాల్లోని పాటల సాహిత్యం గురించీ, సంగీతం గురించీ సాధికారకంగా, సవివరంగా, సరళంగా, సమగ్రంగా విశ్లేషించగల ఒకే ఒక్క సీనియర్ మోస్ట్ జర్నలిస్ట్ రాజా. 'కౌముది' పాఠకులకోసం ఆయన వ్యాసాలని నెలకొకటి అందిస్తున్నాం. ఒక్కసారి నిన్నటి తరం పాటల్ని నెమరు వేసుకుందాం.. ఆ నాటి మధుర స్వరాలని మరోసారి గుర్తు తెచ్చుకుందాం.

ఇ-మెయిల్ చిరునామా: raja.musicologist@gmail.com బ్లాగు: ***http://musicologistraja.blogspot.com/***